

C.C.Tscherning, Niels Bohr Institutet

Tyngdepunkt og Masse Midtpunkt.

Forsvarsakademiet 2014-01-31

Definitioner:

- **Masse-midtpunkt:**
- Ligevægtpunkt for summen af alle masse-dele

- **Tyngdepunkt:**
- Punkt, hvor drejningsmomentet er nul (ligevægt mht. tyngdekraften)

Massemidtpunkt

Punkt i et legeme, der angiver middelbeliggenheden af massen i legemet.

Massemidtpunktet bevæger sig, som om alle ydre kræfter på legemet og hele dets **masse var koncentreret** i dette punkt.

For et system af partikler med masser m_i , M samlet masse og stedvektorer \mathbf{r}_i er stedvektoren \mathbf{R} for massemidtpunktet givet ved

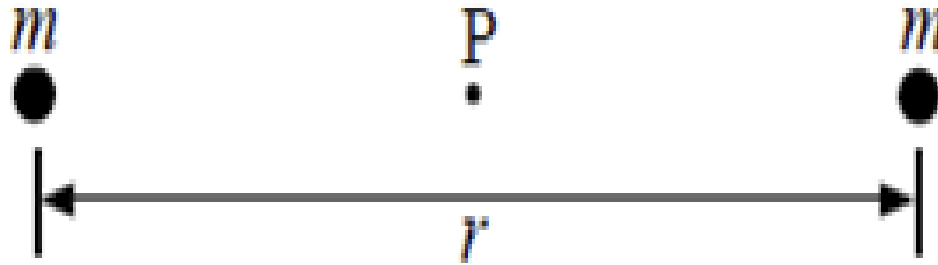
$$\mathbf{R} = \frac{\sum_i m_i \mathbf{r}_i}{\sum_i m_i} = \frac{\sum_i m_i \mathbf{r}_i}{M}$$

Er den ydre kraft alene tyngdekraften ved jordoverfladen, vil et hvilende legeme, ophængt gnidningsfrit i massemidtpunktet, forblive i hvile uanset legemets stilling.

Massemidtpunkt udfra ligevægt

Vi kan søge efter ligevægtsstillingen for at finde massemidtpunktet. **Der behøver ikke være nogen masse i punktet !**

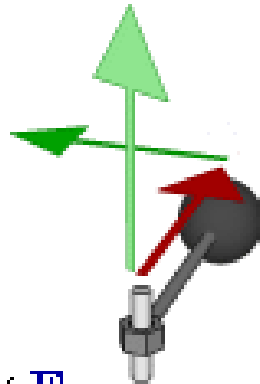
Bruges i gammeldags vægt til at bestemme m .

Tyngdepunkt

- Punkt, hvor drejningsmomentet er nul (ligevægt mht. tyngdekraften, F)

http://en.wikipedia.org/wiki/Centers_of_gravity_in_non-uniform_fields

$$\boldsymbol{\tau} = \mathbf{r} \times \mathbf{F}$$

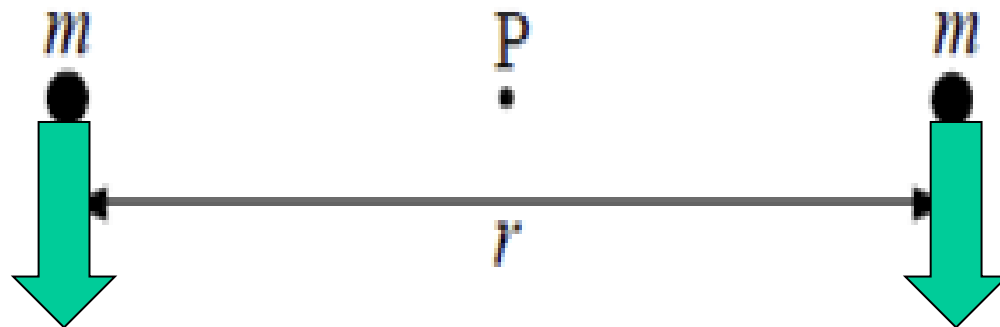
$$\mathbf{L} = \mathbf{r} \times \mathbf{p}$$

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Torque_animation.gif

Tyngdepunkt udfra ligevægt: Tyngdevektorer identiske.

Vi kan søge efter ligevægtsstillingen for at finde tyngdepunktet. Der behøver ikke være nogen masse i punktet !

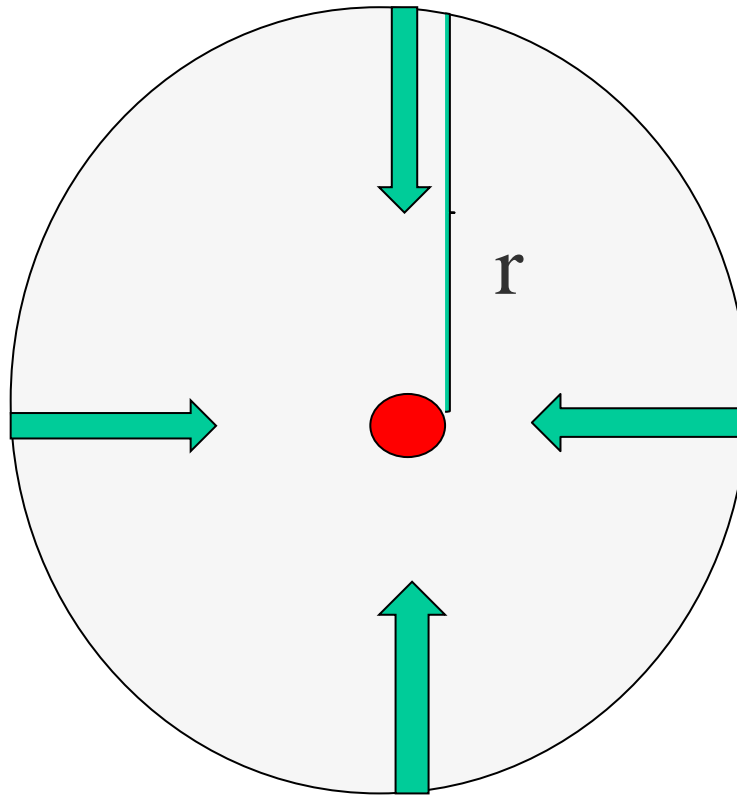
Hvis **tyngdekraften** er den samme for de 2 masser, så er tyngdepunkt og massemidtpunkt identiske !

Tyngdepunkt: kugle-symmetrisk tyngdefelt.

Tyngdekraften svarer til at totalmassen M er placeret i **centrum** af kuglen: $g = GM \cdot r/|r|^3$

Tyngdepunkt=
Masse-
midtpunkt

Tyngdepunkt: hvordan finder vi det ?

Mål tyngden i 2 højder:

$$g(r) = GM/r^2,$$

$$g(r + h) = GM/(r + h)^2$$

Find M, r, (vektorens retning er lodret, nedad !)

$$h=10 \text{ m}, G=6.67 \cdot 10^{-11} \text{ m}^3 \text{ kg}^{-1} \text{ s}^{-2}$$

$$g(r) = 9.8100000 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2}$$

$$g(r+10\text{m})=9.8099691 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2}$$

Tyngdepunkt: hvordan finder vi det ?

2 ligninger med 2 ubekendte, r , M .

$$g(r) = GM/r^2,$$

$$g(r + h) = GM/(r + h)^2$$

Omformes til 2,grads-ligning

Resultat (regn selv efter):

$r = 6354$ km (korrekt: 6371 km)

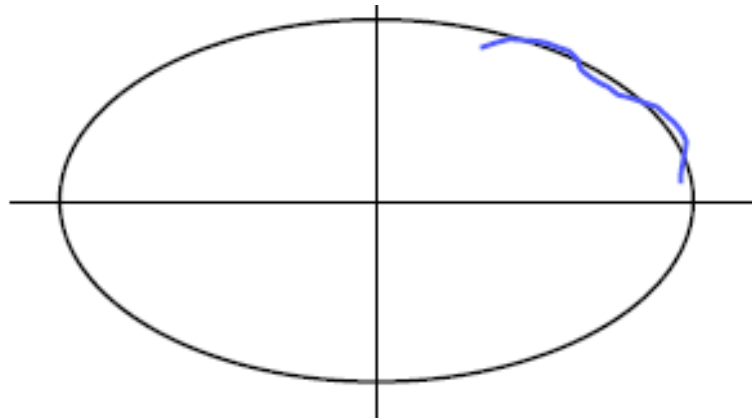
$M = 5.935 \times 10^{24}$ kg (korrekt: $M = 5.976 \times 10^{24}$ kg)

Jordens Tyngdepunkt: hvordan finder vi det ?

Newton viste at et roterende legeme må stille sig i en ligevægtsstilling, hvor randen (middel-havniveau) er en omdrejnings-ellipsoide

Indtil 1960 kun små stykker kendt over kontinenterne
Ellipsoide bestemt, så den passede med det "lille" område.

Jordens centrum (tyngdepunkt) fastlagt udfra ellipsoidens centrum: Fejl op til 1 km.

Tyngdepunkt: ved hjælp af Gradmåling

Dansk-Hannoveransk samarbejde

Schumacher,

Gauss,

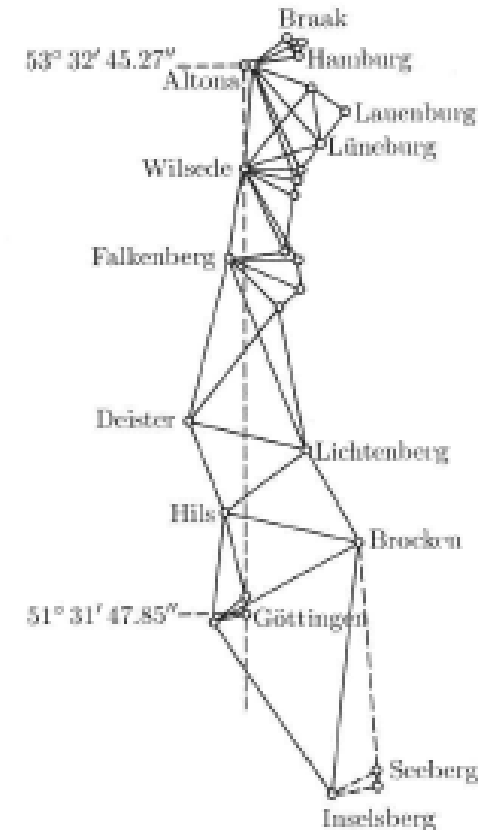
Den danske

Gradmåling:

Andræ

Generalstabens

Topo. Afd.

Tyngdepunkt: Gradmålings resultater.

Andræ: $1/f = 300.000 !$

Tab. 7.1. Parameters of reference ellipsoids (rounded values), NIMA (2000)

Name, year	semimajor axis a (m)	reciprocal flattening $1/f$
Airy 1830	6 377 563	299.3
Everest 1830	6 377 276	300.8
Bessel 1841	6 377 397	299.15
Clarke 1866	6 378 206	294.98
Clarke 1880	6 378 249	293.47
Hayford 1909	6 378 388	297.0
= Int.Ell.1924	.	.
Krassovski 1940	6 378 245	298.3
GRS 67	6 378 160	298.247
GRS 80	6 378 137	298.257

Resultater kun langs Meridian:

(Den geografiske) Bredde kunne bestemmes godt udfra astronomiske målinger (Nordstjernen mm.)

(Den geografiske) længde krævede synkronisering af ure (tidsmåling). Landkort forkerte øst-vest !

Første forsøg med brug af raketter efter Englændernes bombardement af København 1807. Kunne ses samtidig fra Sjælland og Jylland !

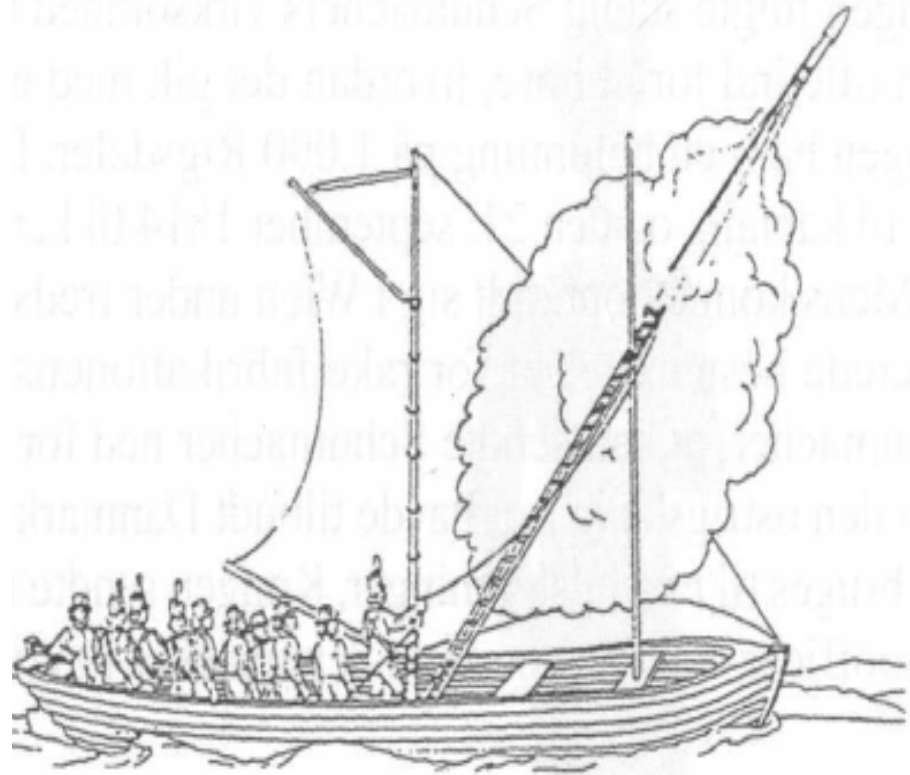
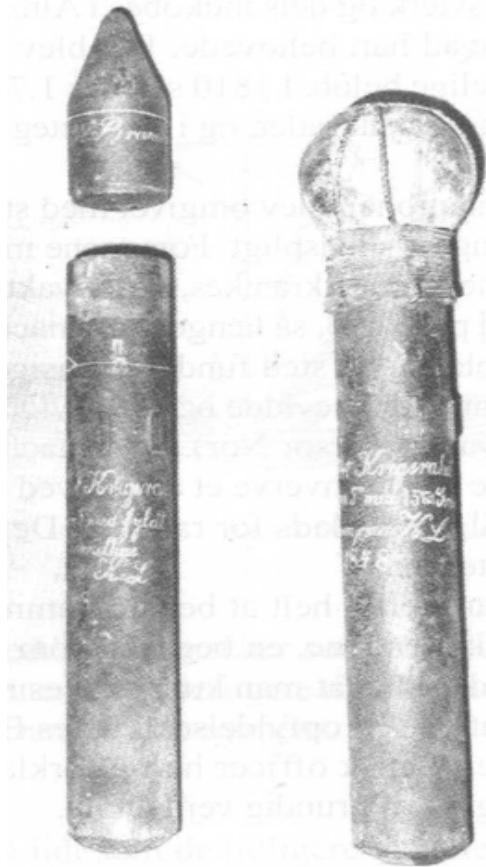
Fortegnet Danmarkskort

Forsvarsakademiet 2014-01-31

Raketforsøg 1816:

Rekonstruktion af raketfartøj.

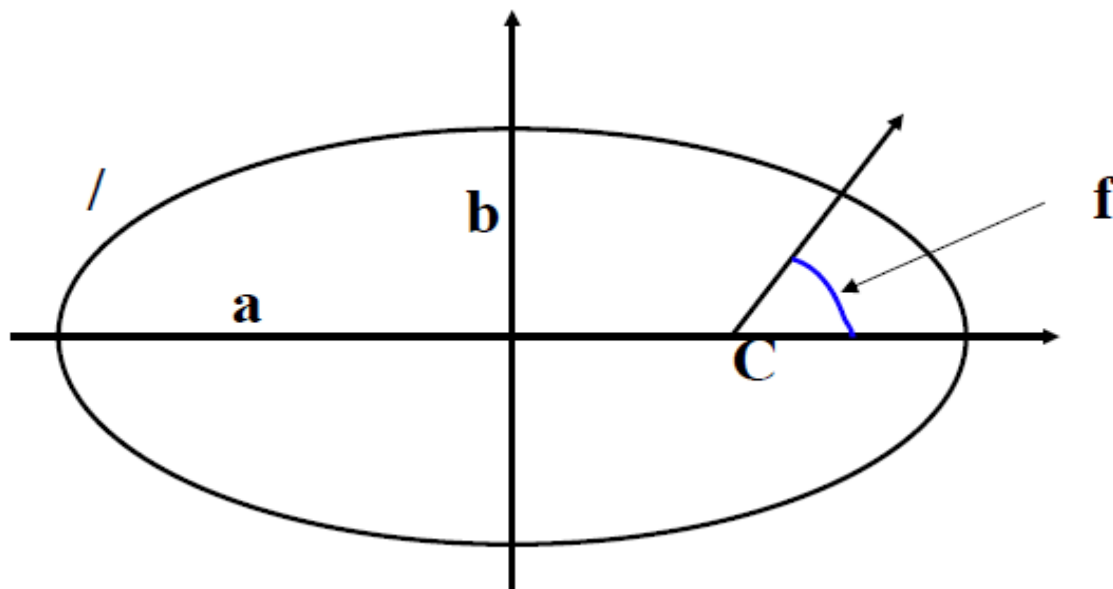
Lysglimt observeret fra Rundetårn og Hjelmsø.

Tyngdepunkt: Sputnik.

Keplers 1. lov: Banen en ellipse og hvis tyngden som for en punktmasse, så vil tyngdepunktet findes i bane-ellipsens ene fokus, her C !

Teori for
planetbaner,
men kan

anvendes for satellitter tæt på Jorden.

Tyngdepunkt: Fejl i Gradmålings resultater.

Tab. 7.3. Translation, rotation, and scale factors for some geodetic datums (mean values), DMA (1987), NIMA (2000), DHDN and Pulkovo 1942 (STN42/83): IHDE and LINDSTROT (1995)

Geodetic Datum (see Tab. 7.2)	7-Parameter-Transformation							3-Parameter-Transf.		
	Translation (m)			Rotation (arcsec)			Scale Factor	Translation only (m)		
	X_0	Y_0	Z_0	ϵ_x	ϵ_y	ϵ_z	$m \times 10^6$	X_0	Y_0	Z_0
AGD84	-127	-50	153	0.0	0.0	-0.1	1.2	-134	-48	149
DHDN	582	105	414	-1.0	-0.4	3.1	8.3			
ED50	-102	-102	-129	0.4	-0.2	0.4	2.5	-87	-98	-121
Indian	227	803	274	-0.4	-0.6	-0.4	6.6	295	736	257
NAD27	-4	166	183	-0.3	0.3	-0.1	0.4	-8	160	176
OSG36	446	-99	544	-0.9	-0.3	-0.4	-20.9	375	-111	431
Pulkovo 42	24	-123	-94	0.0	0.2	0.1	1.1	28	-130	-95
SAD69	-56	-3	-38	0.1	-0.6	-0.2	-0.6	-57	1	-41

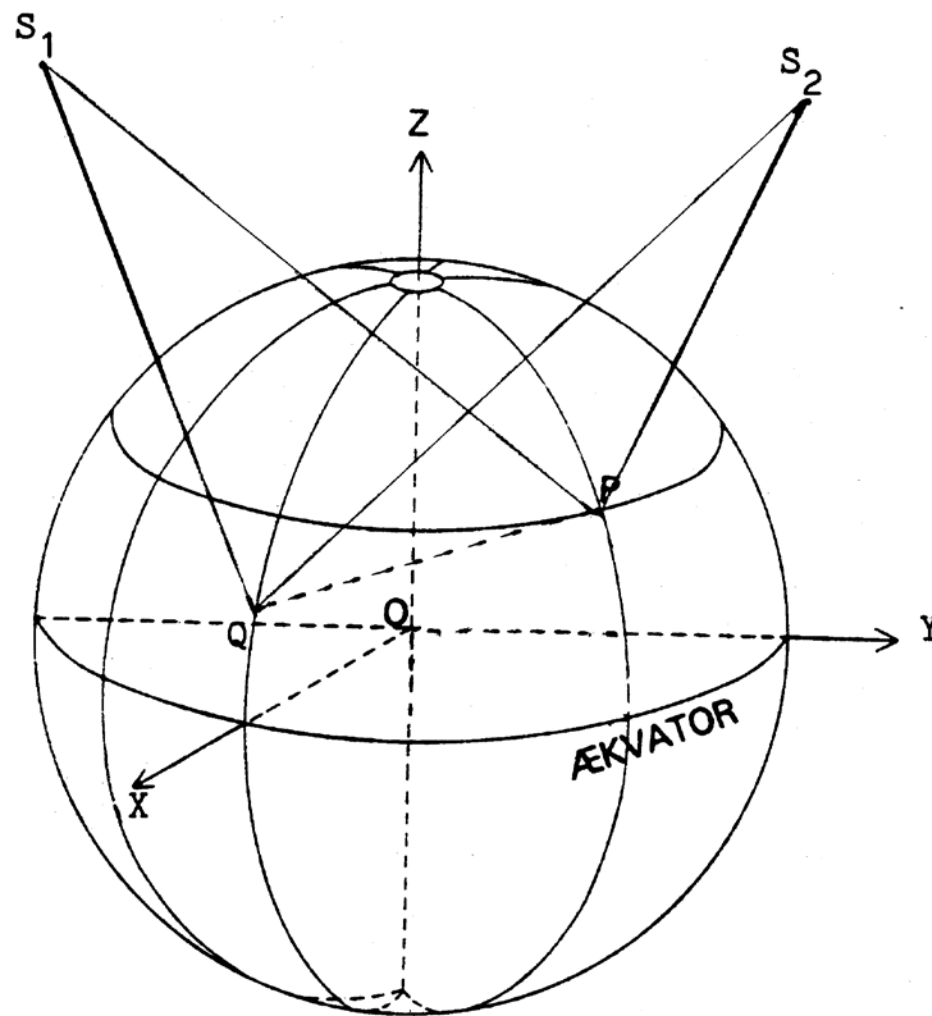

Konsekvenser:

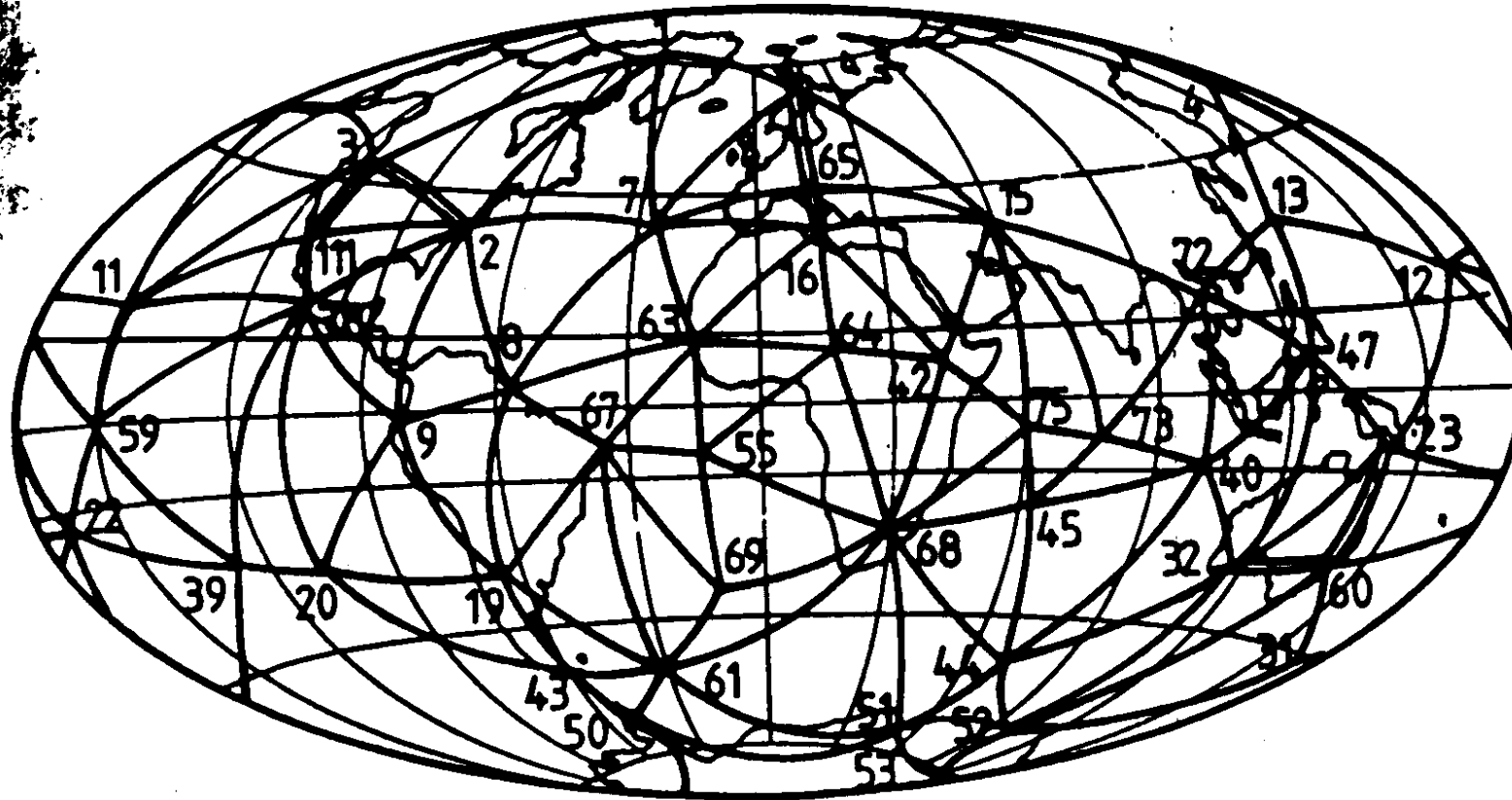
- Afvigelser fra Kepler-ellipsen kan bruges til at bestemme Jordens tyngdefelt, herunder fladtrykningen, $(a-b)/a$
- Første WGS-system i 1972. **Alle søkort opdateres.** Tyngdepunkt nu koordinat 0-punkt !
- Grønland i samme system som Nordamerika.
- DMA/NIMA/NGA beregner datum for næsten alle jordens lande. WGS84. **Datum-skift indbygget i GPS-modtagere.**

Satellit-triangulation - princip

Satellit-triangulation: Globalt ca. 1967.

Satellit-triangulation: Grønland, 1972.

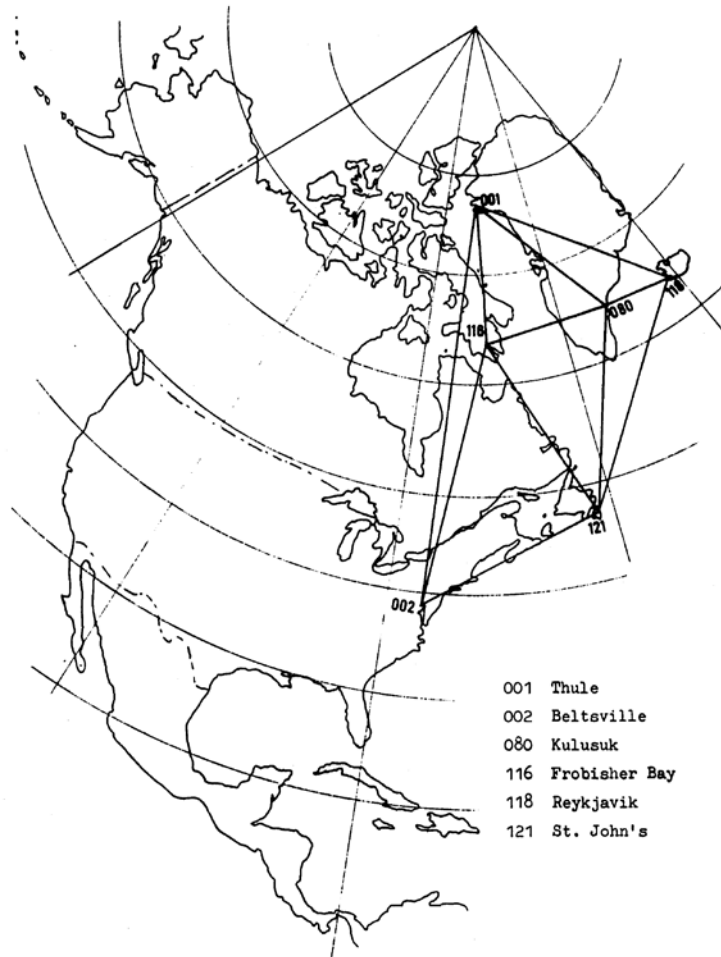

Fig. 2. Stations participating in the North American Densification Network.

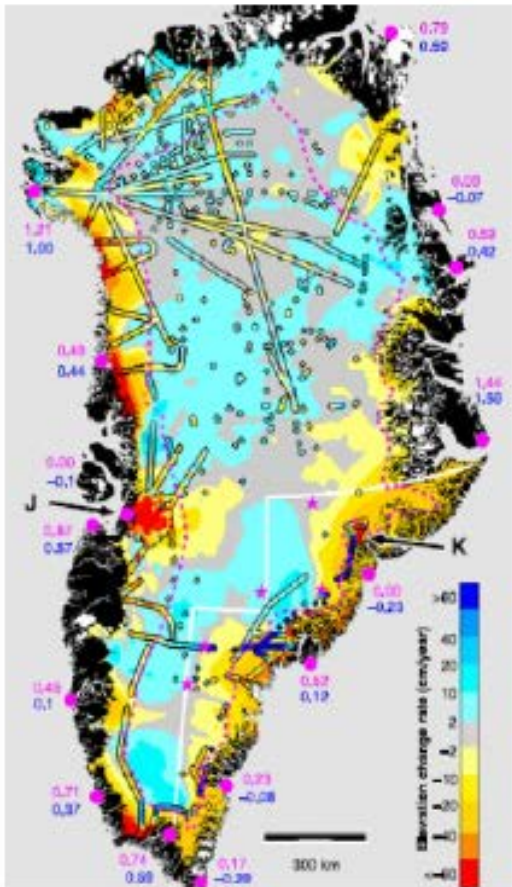

Tyngdepunkt: tidsmæssige variationer.

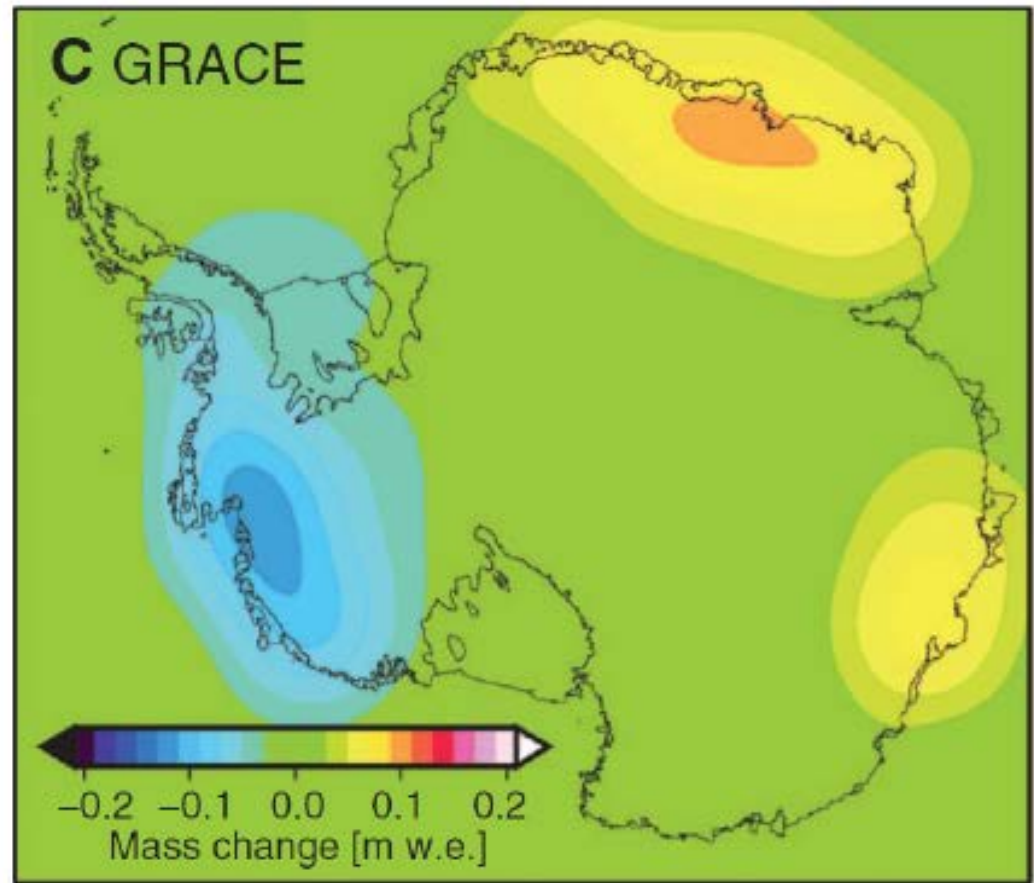
- Masserne inde i Jorden bevæger sig (magnetisk misvisnings ændring)
- Overfladen flytter sig.
- Iskapper smelter eller bliver højere
- Jordskælv flytter på masserne
- Vanddamp i atmosfæren varierer med årstiden
- Havstrømme ændrer beliggenhed

Iskappe-ændringer:

(a) The rate of GrIS elevation from aircraft laser altimetry for the period 1993-2003. (Sørensen, 2010)(2010)

(b) Estimated anomalies in mass changes derived from GRACE satellite gravimetry, over a period 2009 to 2010 relatively to 2008 to 2009. (Shepard et al., 2012)(2012)

Ændringer i Tyngdepunkt pr. År :

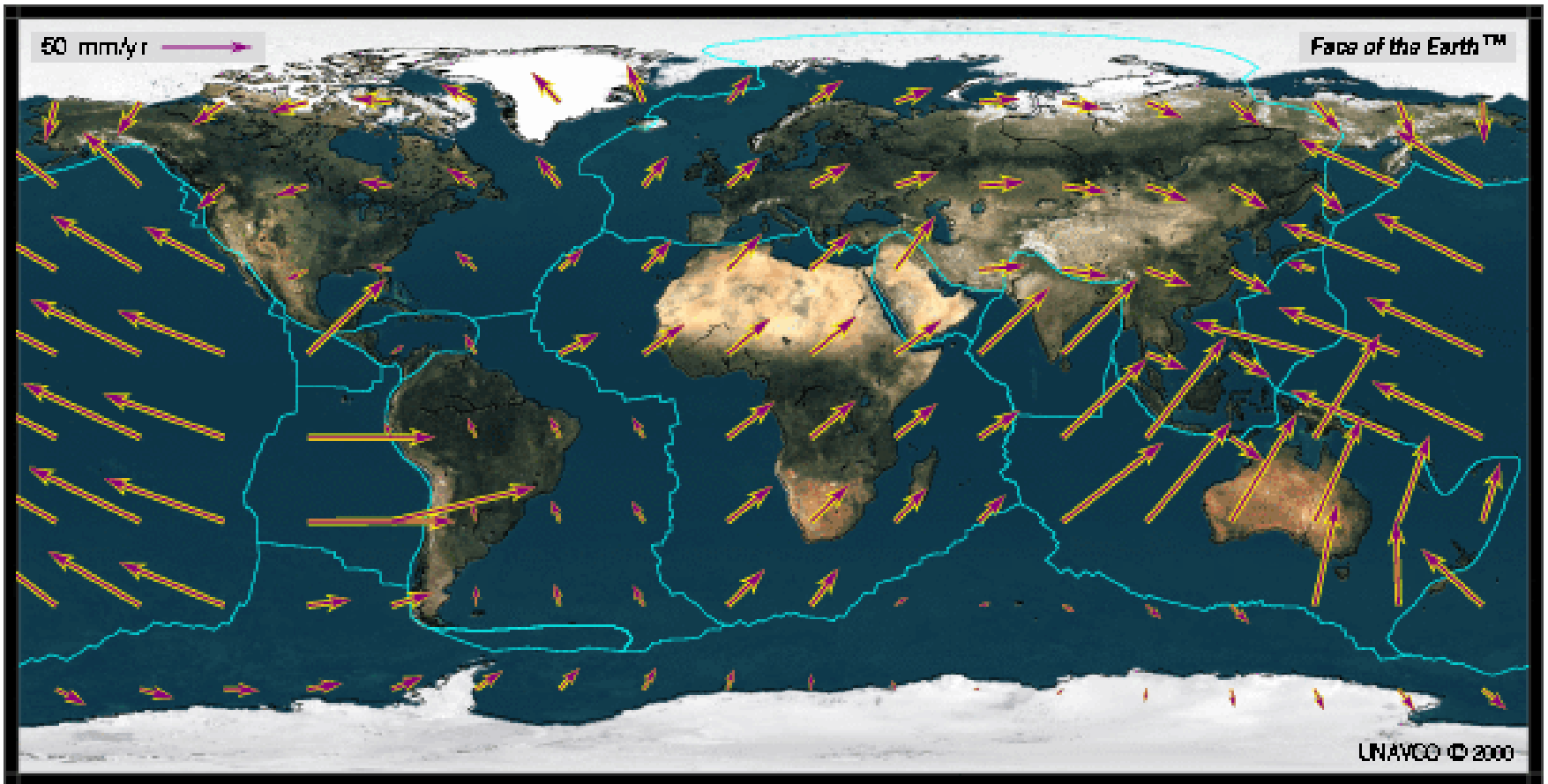
Kun bidrag fra ændring af Iskapperne:

CM displacement [m]
$2.76 \cdot 10^{-4}$
$8.98 \cdot 10^{-5}$
$-1.55 \cdot 10^{-4}$

Tyngdepunkt: Masse-transport.

http://www.unavco.org/community_science/science-support/crustal_motion/dxdt/images/nuvella_nnr.gif

Tyngdepunkt: Konklusion.

- Tyngdepunkt antages = Massemidtpunkt
- Der behøver ikke at være masse i tyngdepunktet
- Tyngdepunktet for Jorden eller andre legemer kan findes udfra fysiske love
- Tyngdepunktet kan flytte sig med tiden
- Tyngdepunktet godt som nul-punkt for koordinater (GPS).

